

Aldersrogade (Foto: Bascon))

'Tilgængelighed' til idræt for børn i udsatte boligområder

INDLEDNING

Flere undersøgelser har vist, at socialt udsatte voksne og børn dyrker mindre idræt, end befolkningen i gennemsnit gør¹. I denne artikel har vi fokus på børn og unge i udsatte boligområder, hvor en stor del af beboerne betegnes som socialt udsatte. 'Udsat boligområde' benyttes som en betegnelse for et boligområde med en almen boligafdeling, der har en beboersammensætning med forholdsvis mange lavindkomstgrupper, arbejdsløse, enlige mødre med børn, folk med straffeattest, forholdsvis stor andel af indvandrere og med væsentlige problemer af økonomisk eller social karakter (Socialministeriet 8. november 2010).

Deltagelse i idræt og fysisk aktivitet kan forklares som et resultat af såvel 'præferencer' som 'muligheder' (Schelin 1985; Ulseth 2007). På den ene side skyldes det individets interesse for og ønske om at dyrke idræt og være fysisk aktiv, der hænger sammen med især den socioøkonomiske og kulturelle baggrund. Studierne har vist, at det især er forældrenes uddannelsesbaggrund og idrætsinteresse, der har betydning for, hvor idrætsaktive børnene er (Nielsen og Ibsen 2008). På den anden side afhænger idrætsdeltagelsen også af mulighederne for at dyrke idræt i form af bl.a. tilgængeligheden til idrætsfaciliteter og steder for fysisk aktivitet samt organiserede tilbud om idræt. I denne artikel sætter vi fokus på 'mulighederne' eller 'tilgængeligheden' med særlig interesse for de fysiske rammer og rums betydning for børns idrætsdeltagelse i udsatte boligområder.

En dansk undersøgelse af børns idrætsdeltagelse i forskellige kommuner viste, at når der tages højde for den socioøkonomiske og kulturelle baggrund, er der en forskel i idrætsdeltagelsen, som hænger sammen med de fysiske og organisatoriske rammer for at bevæge sig og

være fysisk aktiv (Nielsen og Ibsen 2008). Andre studier fra udlandet har vist, at især børn er fysisk aktive, der hvor de bor, og at der er en positiv sammenhæng mellem tilstedeværelsen af og nærheden til bevægelses-faciliteter (fx parker, legepladser, rekreative områder og idrætsanlæg) og fysisk aktivitetsniveau. Studierne viser endvidere, at alternative, frie aktivitetsmuligheder med selvbestemmelse og et godt socialt miljø er fremmende for deltagelse i fysisk aktivitet. Det er summen af gode, attraktive forhold, der skaber et miljø, som gør børnene og de voksne mere fysisk aktive (Limstrand 2008; Dunton et al. 2009; Floriani & Kennedy 2008; Ibsen, Støckel og Klinker 2009).

'Tilgængelighed' er et bredt begreb, der dækker over meget mere end adgangen til fysiske steder, hvor man kan dyrke idræt og være fysisk aktiv. Tilgængeligheden afhænger også af, om og hvordan aktiviteterne på den konkrete facilitet er organiseret, og af, hvordan barnet oplever stedet. Til forskel fra forskningen indtil dato, som primært har interesseret sig for den fysiske tilgængelighed, tager denne artikel sigte på at belyse betydningen for børns idrætsdeltagelse af tre sider ved 'tilgængelighed':

1. Den *fysiske tilgængelighed*, dvs. om der findes faciliteter eller steder til idrætsaktivitet i boligområdet, hvilke faciliteter der findes, afstanden dertil mv.
2. Den *organisatoriske tilgængelighed*, dvs. hvordan og hvor meget børnene kan få adgang til faciliteterne.
3. Den *psykiske tilgængelighed* hvormed forstås børnenes oplevelse af, hvor trygt det er at dyrke idræt på den enkelte facilitet².

Artiklen bygger på en undersøgelse af idrætsdeltagelsen og idrætsfaciliteterne i udsatte bo-

ligområder, som blev gennemført i 2011³. Observationerne og indsamlingen af data blev gennemført i seks boligområder: Gellerup og Toveshøj i Aarhus, Sundparken i Horsens, Stengårdsvej i Esbjerg, Vollsmose i Odense, Tingbjerg i København og Aldersrogade i København. Undersøgelsen omfattede både en kortlægning af idrætsfaciliteter og idrætsmuligheder i de seks boligområder samt spørgeskemaundersøgelser af såvel skoleelevers som voksnes idrætsdeltagelse med særlig fokus på anvendelsen og oplevelsen af de forskellige faciliteter og rum til idræt. Spørgeskemaundersøgelsen af børnenes idrætsdeltagelse blev gennemført elektronisk på 4. til 9. klassetrin i de skoler, hvor boligområdet børn overvejende går. Spørgeskemaet blev besvaret af 1.882 skoleelever, hvoraf 1.133 elever boede i et af de undersøgte boligområder. Analyserne i denne artikel er afgrænset til denne gruppe af børn og unge. Spørgeskemaundersøgelsen blev suppleret med interviews med børn og unge fra boligområderne. En mere uddybende beskrivelse af undersøgelsens formål, metoder og resultater findes i rapporten 'Idræt i udsatte boligområder' (Ibsen et al. 2012: 14-17 og 223-224).

Første del af artiklen indeholder en kort opsamling af resultaterne fra kortlægningen af idrætsfaciliteterne samt spørgeskemaundersøgelsen af børns idrætsdeltagelse i de undersøgte boligområder. Dernæst analyseres det, hvor meget børnene i de undersøgte boligområder anvender de forskellige faciliteter, og hvor trykke disse opleves af børnene. Denne analyse er grundlaget for artiklens sidste del, hvor det diskuteres, hvor meget og hvordan de tre forskellige sider af 'tilgængelighed' har betydning for børns idrætsdeltagelse i udsatte boligområder.

AF
BJARNE
IBSEN &
MICHAEL
FEHSENFELD

FACILITETSDÆKNING OG IDRÆTSDELTAGELSE I DE UDSATTE BOLIGOMRÅDER

De seks boligområder er generelt godt forsynet med idrætsfaciliteter og grønne områder, der kan benyttes til idræt og fysisk aktivitet. I alle boligområder er der inden for en radius på fem minutter på cykel, som kortlægningen af faciliteterne dækker, adgang til et større grønt område, idrætsanlæg og boldbaner, svømmehal samt indendørs multifunktionelle anlæg (idrætshaller og større faciliteter). Herudover findes der i nogle områder indendørs monofunktionelle anlæg samt andre udendørs anlæg og legepladser (Ibsen et al. 2012: 305). Mellem de undersøgte boligområder er der dog store forskelle på antallet af idrætsfaciliteter. Sundparken har forholdsvis få faciliteter. I sammenligning dermed er der i de nærmeste omgivelser af både Stengårdsvej og Aldersrogade, som har næsten samme størrelse om Sundparken, mange flere idrætsanlæg og boldbaner og næsten lige så mange som i de store boligområder – Vollsmose, Gellerup og Tingbjerg.

Undersøgelsen viser, at der i og tæt på de tre store boligområder – Gellerup, Vollsmose og Tingbjerg – findes en del foreninger, der beskæftiger sig med idræt og motion. Stengårdsvej har ligesom Sundparken og Aldersrogade ingen idrætsforeninger i selve boligområdet, men forholdsvis tæt på findes tre store flerstrengede

Vollsmose (Foto: Bascon))

idrætsforeninger, der koncentrerer sig om de traditionelle idrætsgrene fodbold, gymnastik, badminton og håndbold. I både Sundparken og Aldersrogade er mulighederne for at gå til foreningsidræt i eller tæt på boligområdet betydeligt ringere end i de øvrige boligområder.

Spørgeskemaundersøgelsen af idrætsdeltagelsen blandt børn og unge på 4. til 9. klassetrin viser, at 74 pct. af skoleeleverne i 5. klasse og 66 pct. i 9. klasse gik til mindst én idrætsgren, da undersøgelsen blev gennemført i efteråret 2011. Dette afviger kun lidt fra idrætsdeltagelsen i fire kommuner⁴, som blev undersøgt for

nogle år siden (2005 til 2007), og hvor samme spørgsmålsformulering blev anvendt⁵. Undersøgelsen viser imidlertid, at skoleeleverne fra de udsatte boligområder går meget mindre til idræt i en idrætsforening, end elever på samme klassetrin i gennemsnit gør i de fire kommuner, der er sammenlignet med (Ibsen et al. 2012: 289).

BØRNEBENYTTELSE AF FACILITETER OG RUM TIL IDRÆT

Der er meget store forskelle mellem boligområderne på, hvor stor en andel af børnene fra 4. til

9. klassesetrin, der benytter de forskellige typer af faciliteter (Tabel 1). Den meste benyttede facilitetstype er 'udendørs idrætsanlæg og boldbaner' efterfulgt af 'grønne områder, parker, stier mv.' I sammenligning dermed benyttes de indendørs faciliteter noget mindre. Det kan til dels skyldes, at spørgeskemaet blev besvaret i efteråret. En besvarelse om vinteren ville givetvis have givet et andet billede. I det følgende analyseres børnenes benyttelse af hver af de fire facilitetstyper og forskellene derpå mellem de seks boligområder. Foruden tabel 1 bygger analysen på børnenes svar på, hvor ofte de benytter de forskellige konkrete faciliteter og deres oplevelse af, hvor trygt det er at op-

holde sig der. Tallene derfor findes på hjemmesiden for Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund (www.sdu.dk/cisc).

Idrætsanlæg og boldbaner

Facilitetstypen 'idrætsanlæg og boldbaner' er børnenes mest anvendte facilitetstype, som mere end halvdelen af de idrætsaktive børn og unge typisk anvender inden for en uge. Det er først og fremmest fodboldbaner, men i flere af boligområderne er der også faciliteter til andre udendørs aktiviteter. Det varierer imidlertid betydeligt, hvor meget de forskellige udendørs idrætsanlæg benyttes i de forskellige boligområder. Topscorerne er fodboldbaner, der

Tabel 1. Andel af idrætsaktive skolebørn, som benytter forskellige typer af idrætsfaciliteter (flere gange om ugen eller ca. én gang om ugen), opdelt på boligområder (pct.)

	Sundparken Horsens	Stengårdsvej Esbjerg	Vollsmose Odense	Gellerup Aarhus	Tingbjerg København	Aldersrogade København	Alle seks boligområder
Idrætsanlæg og boldbaner ¹	50	65	60	57	74	74	62
Grønne områder, parker, stier mv. ²	50	65	53	42	31	63	48
Idrætshaller, multihaller sale, ol. ³	66	31	21	46	46	41	35
Svømmehal ⁴	–	27	40	37	30	11	26
N =	62	75	351	153	147	27	815

1) Omfatter større udendørs idrætsanlæg, fodboldbaner, multibaner, fodboldbure og mindre anlæg til specialidrætsgrene. Den helt dominerende anlægstype er dog fodboldbaner og idrætsanlæg, hvor fodboldbaner udgør den største del.

2) Omfatter naturområder, fx Brabrand Sø og omkringliggende natur og Utterslev Mose, større naturområder i boligområdet, fx Mosen i Vollsmose, parker, fx Fælledparken og Nørrebroparken i København, samt naturstier.

3) Omfatter primært idrætshaller men også større indendørs idrætsfaciliteter med flere facilitetstyper, mindre lokaler, der kan anvendes til idræt, indendørs skolefaciliteter og mindre lokaler, der kan anvendes til idræt og motion (fx beboerhuse og festlokaler).

4) 45 pct. af børnene og de unge fra 4. til 9. klassesetrin, bosiddende i Sundparken, har svaret, at de mindst én gang om ugen benytter Forum Horsens, som bl.a. omfatter en større svømmefacilitet. Men anlægget omfatter også andre indendørs faciliteter, og derfor er andelen, som benytter svømmefaciliteten, givetvis meget lavere.

På alle fire typer af faciliteter er forskellen mellem områderne statistisk signifikant ($p < .01$).

Aldersrogade (Foto: Bascon))

findes i boligområdet eller meget tæt derpå; som kan anvendes, når børnene og de unge selv ønsker det; og som opleves som et trygt sted. I Aldersrogade benytter mere end halvdelen af de idrætsaktive skoleelever de to boldbure, som findes tæt på boligområdet, mindst en gang om ugen. Det er steder, som alle kan bruge og derfor er let tilgængelige, og samtidig opleves

som meget trygge. Især det boldbur, som findes ovenpå beboerhuset, hvorfra der er et vist opsyn med facilitetens anvendelse, opleves som meget trygt. Boldburet benyttes både til organiseret og uorganiseret idræt, men banen er aflåst og kan derfor kun benyttes, hvis børnene spørger om lov i beboerhuset. I Tingbjerg er det især boldbanerne på Tingbjerg Idrætspark, der

er det store trækplaster, og det er også et område, som børnene oplever som meget trygt. I sammenligning dermed benyttes de to fodboldbaner i og omkring Sundparken meget mindre, og den fodboldbane, som findes i selve boligområdet, oplever hvert fjerde barn som et ikke særligt trygt sted.

Undersøgelsen afdækker et tydeligt mønster i, hvilke fodboldbaner, der opleves som trygge, og hvilke der ikke opleves så trygge. Baner, der er beliggende ved skoler, opleves generelt som trygge, og det gælder også baner på kommunale idrætsanlæg, som bruges af fodboldklubber (bl.a. Brønshøjs Boldklubs baner i Tingbjerg Idrætspark og B 1909s baner i Vollsmose), mens boldbaner i selve boligområdet eller meget tæt derpå, som kan benyttes forholdsvis frit, generelt opleves som mindre trygt. Det gælder bl.a. boldbanerne i midten af Gellerup, som næsten hvert tredje barn oplever som ikke særligt trygt – selvom der på samme sted findes en fritidsklub, en fodboldklub og andre idrætsaktiviteter. Denne oplevede utryghed på stedet kan være en forklaring på, at så forholdsvis få børn og unge benytter stedet, selvom det har en høj fysisk tilgængelighed, dvs. har en central placering med kort afstand til fra boligerne og forholdsvis let kan tages i anvendelse.

Grønne områder og parker

Den næstmest benyttede 'facilitetstype' til idræt blandt børnene er 'grønne områder og parker'. Knap halvdelen af børnene fra de undersøgte boligområder svarer, at de mindst én gang om ugen benytter et eller flere af de grønne områder eller parker, som findes i eller tæt på boligområdet. Det er interessant nok især børn fra de to boligområder, hvor der er mindst grønt, dvs. Aldersrogade på Nørrebro og Stengårdsvej i Esbjerg. Dobbelt så stor en

andel af børnene fra disse to boligområder anvender grønne områder og parker til idræt, end børnene fra Tingbjerg gør, selvom dette boligområde har et stort naturområde, Utterslev Mose, meget tæt på. Den væsentligste forklaring på dette er givetvis, at der tæt på begge de to førstnævnte boligområder findes parker og grønne områder, som i høj grad anvendes til idræt og fysisk aktivitet. På Nørrebro er det Fælledparken, Nørrebroparken og Lersøparken. I Esbjerg er det Kælkebakken, som er et grønt kuperet område, der støder op til bebyggelsen på Stengårdsvej, og Bevægelsesstrøg Kvaglund, der er en park i et nærliggende boligkvarter, hvor bl.a. skatere og rullestøttede kan udfolde sig.

Til forskel derfra er de grønne områder tæt på Tingbjerg (Utterslev Mose), Gellerup (Brabrand Sø og stier) og Sundparken i Horsens (Caroline Amalie Lund, Nørrestrand og Den Gamle Badeanstalt) primært 'natur', som børnene givetvis ikke oplever som steder for idræt.

To store naturområde tæt på Gellerupparken benyttes meget lidt af børnene og de unge i boligområdet. Kun 11 pct. svarer, at de benytter Brabrand Sø og omkringliggende stier og natur flere gange om ugen, og det nyanlagte Hasle Bakker benyttes næsten ikke af børnene. Det kan hænge sammen med, at det kun er hvert fjerde barn, som betegner dette område som meget trygt.

Generelt opleves de grønne områder og parker ikke helt så trygge, som de egentlige idrætsfaciliteter såvel indendørs som udendørs gør. Selvom parkerne på Nørrebro benyttes af forholdsvis mange børn fra området, så opleves de ikke særligt trygge. Når især Fælledparken alligevel anvendes så meget af børnene fra Aldersrogade, kan det hænge sammen med det kæmpe udbud af andre faciliteter i parken,

Fælledparken (Foto: Bascon))

bl.a. boldbaner, scene, café mv. I sammenligning dermed opleves Brabrand Sø givetvis mest som et grønt område, hvor det er naturen, der er attraktionen.

Indendørs idrætsfaciliteter

De indendørs idrætsfaciliteter (fortrinsvis idrætshaller og gymnastiksale) benyttes noget mindre af børnene, end de udendørs faciliteter gør. På tværs af de undersøgte boligområder benyttes denne facilitetstype af hvert tredje idrætsaktive barn.

Det er især i Sundparken, at mange børn og unge anvender en indendørs idrætsfacilitet, og det hænger sammen med den høje anvendelse af Sundparkhallen, mens færre end halvt så mange fra Stengårdsvej benytter indendørs idrætsfaciliteter, selvom der inden for kort afstand af boligområdet findes tre idrætshaller, der imidlertid primært anvendes af idrætsforeninger.

Sundparkhallen og Tingbjerg Skoles hal er de to indendørs faciliteter, som benyttes af forholdsvis flest børn og unge fra de seks bo-

ligområder. Det hænger givetvis sammen med, at disse haller er beliggende i eller lige udenfor boligområdet; at hallerne i en stor del af åbningstiden kan anvendes forholdsvis frit af børnene (forudsætter ikke medlemskab af en forening); og at begge faciliteter opleves som meget trygge. I Gellerup benyttes Globus 1 af forholdsvis få skoleelever (hver femte), selvom den på mange måder kan sammenlignes med Sundparkhallen. Det kan dels skyldes, at det er en forholdsvis ny facilitet, dels at den er placeret lidt mere perifert i forhold til boligkvarteret, end Sundparkhallen og Tingbjerg Skole er. Trygheden ved at benytte Globus 1 er imidlertid lige så høj som i Sundparkhallen.

Generelt synes de idrætsaktive børn, der benytter de indendørs idrætsfaciliteter, at det er

trygge steder, men det gælder især de faciliteter, der er beliggende i eller tæt på boligområdet, og som benyttes af forholdsvis mange børn fra området.

Svømmehal

Svømmehal er den mindst benyttede idrætsfacilitet, men benyttes alligevel af hver fjerde skoleelev fra 4. til 9. klasse i løbet af en uge. Forholdsvis flest i Vollsmose, Gellerup og Tingbjerg, hvor der findes en svømmehal i selve boligområdet til forskel fra Stengårdsvej og Aldersrogade, hvor børnene skal bevæge sig udenfor boligområdet for at komme i en svømmehal⁶. De mest benyttede svømmehaller er Vollsmose Svømmehal og Gellerup Svømmehal, som benyttes af mere end hver tredje skoleelev

Gellerupbadet (Foto: Bascon))

i løbet af en uge. Begge steder opleves som meget trygge. Til sammenligning dermed benyttes Tingbjerg Svømmehal, svømmehallerne i nærheden af Stengårdsvej i Esbjerg og svømmehallerne i nærheden af Aldersrogade på Nørrebro af forholdsvis meget færre, og sidstnævnte vurderes heller ikke som lige så trygge.

Generelt opleves svømmehallerne som meget trygge steder, men der er en signifikant større gruppe af børn, der oplever det som mindre trygt at benytte Gellerupbadet, end andelen af børnene der ikke oplever det som trygt at benytte Vollsmose Svømmehal og Tingbjerg Svømmehal. Det kan hænge sammen med, at børnene i Gellerup generelt vurderer trygheden ved benyttelsen af faciliteterne i dette boligområde lavere, end børnene gør i Tingbjerg og Vollsmose.

FYSISK, ORGANISATORISK OG PSYKISK TILGÆNGELIGHED: BETYDNINGEN FOR BØRNS IDRÆTSDELTAGELSE

På baggrund af ovenstående analyse diskuteres i det følgende betydningen af de tre dimensioner ved 'tilgængelighed', som blev præsenteret i indledningen: *Den fysiske tilgængelighed, den organisatoriske tilgængelighed og den psykiske tilgængelighed.*

Den fysiske tilgængelighed

Analysen kan ikke påvise en entydig sammenhæng mellem antallet af faciliteter i boligområdet (og tæt derpå) og andelen af børnene, som dyrker idræt og går til forskellige idrætsgrene. Den laveste idrætsdeltagelse finder vi i boligområdet Stengårdsvej i Esbjerg, selvom der i nærområdet af boligkvarteret findes forholdsvis mange idrætsanlæg, boldbaner, svømmehaller og idrætshaller. Der er da også forholdsvis mange børn, som går til fodbold og benytter

idrætsanlæg og fodboldbaner, men de indendørs faciliteter – idrætshaller og svømmehaller – benyttes forholdsvis lidt, og deltagelsesniveauet på de indendørs aktiviteter (svømning, dans, håndbold og kampsport) er lavere end i de andre boligområder.

Sundparken i Horsens skiller sig ud fra de øvrige boligområder ved at have klart færre idrætsanlæg og boldbaner og med forholdsvis langt til nærmeste svømmehal. Vi ser da også, at forholdsvis færre børn benytter idrætsanlæg og fodboldbaner i dette boligområde end i de øvrige boligområder, og forholdsvis få børn går til svømning. Men den generelle idrætsdeltagelse er markant højere end i Stengårdsvej og på højde med idrætsdeltagelsen i de øvrige boligområder. Det kan hænge sammen med den store benyttelse af én bestemt facilitet: Sundparkhallen.

Det næste spørgsmål er derfor, om faciliteternes placering – og afstanden dertil fra boligområdet – har betydning for deltagelsen i forskellige idrætsaktiviteter. Der er store forskelle mellem boligområderne på, hvor faciliteterne er placeret. I Gellerup og Tingbjerg er mange faciliteter placeret meget centralt midt i bebyggelsen og tæt på mange af boligerne. I Vollsmose er Mosen det centrale sted for flere faciliteter, der kan benyttes frit af børnene, mens mange af de egentlige idrætsfaciliteter ligger i periferien af boligområdet. I de mindre boligområder, Sundparken, Aldersrogade og på Stengårdsvej, ligger de større idrætsfaciliteter spredt uden for det afgrænsede boligområde og fungerer som faciliteter for flere boligkvarterer. Dog findes i Sundparken en multifunktionel hal i kanten af boligområdet.

Den høje benyttelse af Sundparkhallen til forskel fra benyttelsen idrætshallerne i nærområderne af Aldersrogade og Stengårdsvej kan

måske tilskrives facilitetens placering tæt på boligområdet, og at den blandt børnene opfattes som områdets hal. Tilsvarende høje benyttelse finder vi af Tingbjerg skoles hal, som er beliggende midt i Tingbjerg. Globus 1 i Gellerup, som også er et multifunktionelt idrætsanlæg og placeret i udkanten af dette boligområde, benyttes imidlertid meget mindre af dette boligområdes børn. Det kan skyldes, at Globus 1 er en forholdsvis ny facilitet, som børnene endnu ikke rigtig har taget til sig. Men forskellen kan også skyldes, at Globus 1 ikke er lige så åben for børnenes frie benyttelse, som Sundparkhallen er. Mere derom senere. Den mindste benyttelse af indendørs idrætsfaciliteter finder vi i haller, som er placeret i periferien af boligområdernes nærområder.

Den store forskel mellem boligområderne på benyttelsen af svømmehal kan hænge sammen med placeringen af og afstanden til svømmehallen. I Vollsmose, Gellerup og Tingbjerg, som har en svømmehal placeret centralt i boligområdet, er andelen af børnene, som går til svømning, tre til fire gange så høj som i Sundparken, Stengårdsvej og Aldersrogade, hvor nærmeste svømmehal findes uden for boligområdet og i periferien af det geografiske område, som kortlægningen af faciliteterne er afgrænset til.

Analysen giver altså ikke et entydigt svar på, hvor vigtigt det er, at faciliteterne er placeret i boligbebyggelsen (eller tæt på). Observationer i Gellerup og Tingbjerg giver dog et klart indtryk af, at det har stor betydning, at de vigtigste idrætsfaciliteter er et samlingssted i boligområdet, hvor man passerer forbi i hverdagen og har en vis form for kontakt til. Dette indtryk får man ikke i Vollsmose, hvor man ikke – som i Gellerup og Tingbjerg – kan følge med i, hvilke aktiviteter der foregår i boligområdet.

Undersøgelsen kan heller ikke sandsynliggøre, at det er størrelsen af de bolignære grønne

opholdsarealer, der har betydning for anvendelsen. Det synes snarere at have betydning, at det grønne område 'inviterer' til idrætsaktivitet, og at der fx er tradition for at spille bold på græsarealerne. Dette stemmer overens med andre undersøgelser, som har vist, at beboernes opfattelser af det sociale miljø har indflydelse på opfattelsen af det fysiske miljø, og at egen-skaber såsom sikkerhed, æstetik, komfort, vedligehold og nærhed til boligområdet spiller en vigtig rolle for anvendelsen af parker og grønne områder til fysisk aktivitet (McCormack, Rock, Toohey, & Hignell, 2010).

Den organisatoriske tilgængelighed

Undersøgelsen viser, at andelen af børnene, som går til idræt i en idrætsforening, er meget lavere i alle de undersøgte boligområder end i landet som helhed. Det skyldes primært børnenes socioøkonomiske og kulturelle baggrund (Ibsen et al. 2012: 274). Undersøgelsen viser imidlertid også, at børnene fra Aldersrogade dyrker meget mindre idræt i en forening, end børnene gør i de øvrige fem boligområder, selvom andelen, der dyrker idræt, er forholdsvis høj i dette boligområde. Omvendt er andelen af børnene fra Stengårdsvej, som går til idræt i en idrætsforening, lige så høj som i Gellerup, Tingbjerg, Vollsmose og Sundparken, selvom Stengårdsvej er det boligområde, hvor færrest går til idræt. Den enkle forklaring på dette synes at være, at der på Nørrebro, hvor Aldersrogade hører til, er meget få idrætsforeninger, der organiserer de idrætsgrene, som børn især går til, mens der i nærområdet af Stengårdsvej i Esbjerg findes flere store flerstrengede idrætsforeninger. Den forholdsvis høje deltagelse i foreningsorganiseret idræt blandt børnene i Tingbjerg skyldes først og fremmest Brønshøj Boldklub.

Noget af forklaringen på den lave idrætsdeltagelse i Stengårdsvej i Esbjerg kan måske tilskrives, at ingen af de indendørs idrætsfaciliteter i dette boligområde kan benyttes til selvorganiserede idrætsaktiviteter, dvs. hvor børnene fx kan spille bold uden at være medlem af en fodboldklub, som børnene kan i Sundparkhallen og Tingbjerg skoles hal. Børnene fra Stengårdsvej har heller ikke glæde af fritidsklubber eller heldagsskoler, der igangsætter idrætsaktiviteter for børn, som der findes i Tingbjerg (fritidsklubben ISA), Vollsmose (Pyramiden og Fodboldskolen) og Gellerup (Klubbernes Hus).

Noget af forklaringen på den høje benyttelse af Sundparkhallen i sammenligning med den tilsvarende facilitet i Gellerup, Globus1, skal måske findes i det forhold, at Sundparkhallen i det meste af åbningstiden fungerer som et værested for områdets børn og unge, hvor de kan deltage i forskellige fysiske og kreative aktiviteter, mens størstedelen af Globus 1's åbningstid bruges til organiserede aktiviteter. Denne facilitet har dog også tidsrum, hvor den kan bruges til selvorganiseret aktivitet. Begge faciliteter er bemanded og lægger vægt på, at personalet skal gøre en indsats for områdets børn og unge. Størstedelen af brugerne i Sundparkhallen er af anden etnisk herkomst end dansk, og mange af de børn, som bruger hallen, føler, at det er deres hal.

Andelen af børnene i Gellerup, Vollsmose og Tingbjerg, som går til svømning, er tre til fire gange så stor som andelen af børnene fra de tre mindre af de undersøgte boligområder, der går til svømning (Ibsen et al. 2012: 249), hvilket kan tilskrives tilstedeværelsen af en svømmehal i de tre boligområder. Alle tre svømmehaller har åbningstider, hvor hallen kan benyttes af alle, der har lyst til at svømme.

Den psykiske tilgængelighed: Trygheden ved faciliteten

Undersøgelsen viser, at der er store forskelle på, hvor trygge de forskellige faciliteter opleves. Udendørs idrætsanlæg og fodboldbaner opleves især som trygge, når de er beliggende ved skoler eller benyttes af fodboldklubber, mens boldbaner i selve boligområdet eller meget tæt derpå, som kan benyttes forholdsvis frit, generelt opleves som mindre trygge. Det samme gælder de indendørs idrætsfaciliteter, hvor det også er de faciliteter, der er beliggende i eller tæt på boligområdet, og som benyttes af forholdsvis mange børn fra området, som forholdsvis flest børn oplever som trygge.

Svømmehallerne opleves også som meget trygge steder, men der er en signifikant større gruppe af børn, der oplever det som mindre trygt at benytte Gellerupbadet, end andelen af børnene der ikke oplever det som trygt at benytte Vollsmose Svømmehal og Tingbjerg Svømmehal. Det kan dog hænge sammen med, at børnene i Gellerup generelt vurderer trygheden ved benyttelsen af faciliteterne i dette boligområde lavere, end børnene gør i de andre boligområder.

Generelt opleves de grønne områder og parker ikke helt så trygge, som de egentlige idrætsfaciliteter såvel indendørs som udendørs opleves. Men selvom parkerne på Nørrebro benyttes af forholdsvis mange børn fra området, så opleves de ikke særligt trygge. Selv meget bolignære grønne områder som det nyanlagte Hasle Bakker opleves betydeligt mere utrygt af børnene i Gellerup, end Mosen opleves af børnene i Vollsmose.

Som regel associeres tryghed med frygt eller angst for fx kriminalitet. Den kvalitative del af undersøgelsen af idræt i udsatte boligområder viser imidlertid, i overensstemmelse med an-

dre evalueringer og undersøgelser (Ibsen et al. 2012: 69), at en basal social tryghed også kan have indflydelse på idræt og fysisk aktivitet. Den basale sociale tryghed handler om vores følelse af at 'høre til' (Giddens 1991). Kvalitative undersøgelser af idrætsdeltagelse blandt socialt udsatte viser, at behovet for social tryghed tillægges afgørende betydning og kommer til udtryk som et behov for at dele livserfaringer med de øvrige deltagere (Ibsen et al. 2012: 70). At have fælles livserfaringer betyder, at der er en vis grad af overensstemmelse mellem deltagernes opfattelse af verden og deres egen placering deri. Hvis der er en sådan overensstemmelse, stiller de øvrige deltagere ikke spørgsmålstegn ved centrale dele af personens erfaringsgrundlag (som fx sindslidende eller at have anden etnisk baggrund), og den energi, man bruger på at føle sig utryk ved at være en 'outsider', kan, når man mestrer de sociale koder i kendte rammer, anvendes til at skabe nye forbindelser og lære nye ting. Under tre fokusgruppeinterview med teenagere fra Gellerup, Sundparken og Aldersrogade gav alle udtryk for, at det er vigtigt at føle et socialt tilhørsforhold i forbindelse med idrætsaktiviteter:

“Det er fordi, man føler sig alene, fordi man ikke kender nogen, og så har man ikke rigtig nogen at snakke med, så føler man sig ikke hjemme, og så er det dét, man lægger vægt på i stedet for at lære at spille sporten, synes jeg. (...) Man tænker ikke på sporten, når man er alene, fordi så føler man sig ikke tilpas” (ung idrætsdeltager fra Sundparken).

Undersøgelsen i de udsatte boligområder tyder på, at anvendelsen af faciliteter påvirkes af børnenes oplevelse af tryghed. Tryghed eller utryghed er en subjektiv følelse, som kan skyldes mange ting, som barnet ofte ikke kan

sætte ord på. Der er en tendens til, at faciliteter, der benyttes af mange, opleves som mere trygge, end faciliteter hvor der ikke kommer så mange. Ligeledes opleves faciliteter, tilknyttet steder, som børnene er trygge ved fra andre sammenhænge (skolen, fodboldklubben), som mere trygge end steder, de ikke kender så godt. Børnenes svar synes også at vise, at faciliteter, der kun benyttes til selvorganiseret aktivitet (grønne områder og boldbaner til selvorganiseret benyttelse), ikke opleves lige så trygge som steder, hvor der er opsyn af voksne. Endelig synes tryghed ved aktiviteter og faciliteter også påvirket af den enkeltes fornemmelse af at 'høre til', og vurderingen af de fysiske omgivelser er således tæt forbundet med vurderingen af det sociale miljø.

KONKLUSION OG DISKUSSION

Undersøgelsen af idræt i udsatte boligområder har vist, at forskelle i børns idrætsdeltagelse mellem de undersøgte boligområder bl.a. skyldes forskelle i 'tilgængeligheden' til at dyrke idræt og være fysisk aktiv. Formålet med denne artikel er at belyse betydningen for børns idrætsdeltagelse af forskellige sider ved 'tilgængelighed': Den fysiske tilgængelighed, den organisatoriske tilgængelighed og den psykiske tilgængelighed.

Hvad angår *den fysiske tilgængelighed* kan analysen ikke påvise en entydig sammenhæng mellem antallet af faciliteter i boligområdet (og tæt derpå) og andelen af børnene, som dyrker idræt og går til forskellige idrætsgrene. Derimod synes fysisk nærhed til store faciliteter som svømmehal og multifunktionelle indendørs faciliteter at have væsentlig betydning for, hvor mange der dyrker idræt og især de idrætsaktiviteter, man kan dyrke i de pågældende faciliteter. Det synes heller ikke at være

størrelsen af de bolignære grønne områder og parker, der har betydning for anvendelsen til idræt, men snarere at området 'inviterer' til idrætsaktivitet; at der er tradition for at benytte området til at lege, spille bold og på anden måde være fysisk aktiv; og at området – ligesom faciliteterne – opfattes som en integreret del af boligområdet.

Analysen af *den organisatoriske tilgængelighed* viser meget tydeligt, at deltagelsen i idræt i en forening afhænger af tilstedeværelsen af idrætsforeninger, som tilbyder de idrætsgrene, som børnene især interesserer sig for. Det er måske ikke så overraskende, men det har sandsynligvis meget større betydning for børn af forældre, som ikke har så mange ressourcer, ikke kender foreningslivet og derfor ikke formår at hjælpe børnene til idrætsforeninger udenfor boligområdets nærhed. Dette kan også være en medvirkende årsag til, at idrætsfaciliteter i boligområder, der er åbne for børnenes frie benyttelse uden medlemskab af en forening, i så høj grad benyttes, og en medvirkende årsag til den relativt høje idrætsdeltagelse blandt børnene i de områder, hvor sådanne faciliteter findes.

Den psykiske tilgængelighed, dvs. oplevelsen af en idrætsfacilitet som tryk, synes at afhænge af, om stedet, som faciliteten hører til, opleves som trygt. Benyttelsen af faciliteter i boligområder, hvor der er forholdsvis stor utryghed, opleves ikke så trygt, som benyttelse af faciliteter i boligområder, hvor der er en større følelse af tryghed. Faciliteter ved fx skoler, som børnene føler stor tryghed ved, opleves som mere trygge, end steder og faciliteter, børnene ikke kender så godt, og som primært anvendes til selvorganiserede aktiviteter.

Undersøgelsen af idræt i udsatte boligområder viser, at god tilgængelighed til idræt kan kompensere betydeligt for manglende støtte fra

børnenes nærmeste familie. Analysen i denne artikel peger imidlertid på, at tilgængelighed skal forstås bredere end nærhed til idrætsfaciliteter. Det er nødvendigt i fremtiden i højere grad end hidtil at tænke i områdebaserede indsatser, hvor alle tre sider af tilgængelighed indtages – til forskel fra de hidtidige – som regel ukoordinerede – forsøg på at skabe alternative idrætstilbud (organisatorisk tilgængelighed) og nye idrætsfaciliteter (fysisk tilgængelighed) uden for alvor at medtænke den psykiske tilgængelighed og derunder betydningen af beboernes forståelse af og tryghed ved de sociale koder.

LITTERATUR

Dunton, G. F., Kaplan, J., Wolch, J., Jerrett, M., & Reynolds, K. D. (2009). Physical environmental

correlates of childhood obesity: a systematic review. *Obes.Rev.*, 10, 393-402.

Floriani, V. & Kennedy, C. (2008). Promotion of physical activity in children. *Curr. Opin. Pediatr.*, 20, 90-95.

Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Oxford: Polity Press.

Ibsen, B., Støckel, J. T. & Klinker, C. (2009). *Børn og fysisk aktivitet på Vesterbro*. Movements 2010: 1. Odense: Institut for Idræt og Biomekanik. Syddansk Universitet.

Ibsen, B., Fehsenfeld, M., Nielsen, L.B., Boye, A.M., Malling, R., Andersen, L.G., Jørgensen, I.M.L., Davidsen, R. & Sørensen, L. (2012). *Idræt i udsatte boligområder*. Odense: Center for

forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund og Bascon. Publikationen kan downloades på www.sdu.dk/cisc.

Limstrand, T. (2008). Environmental characteristics relevant to young people's use of sports facilities: a review. *Scand.J.Med.Sci.Sports*, 18, 275-287.

McCormack, G. R., Rock, M., Toohey, A. M., & Hignell, D. (2010). Characteristics of urban parks associated with park use and physical activity: a review of qualitative research. *Health Place*, 16, 712-726.

Nielsen, G. & Ibsen, B. (2008). *Kommunale forskelle på børns idrætsdeltagelse. En undersøgelse af fire kommuner*. København: Idrættens Analyse-institut.

Schelin, B. (1985). *Den ojämlika idrotten. Om idrottsstratifiering, idrottspreferens och val av idrott*. Lunds Universitet, Sociologiska institutionen.

Socialministeriet (2010). Aftale mellem regeringen, Dansk folkeparti og Radikale Venstre om styrket indsat i ghettoområderne og anvendelsen af den almene boligsektors midler. Fra <http://www.sm.dk/data/dokumentertilnyheder/2010/ba10.pdf>

Ulseth, A.-L. B. (2007). Mellom tradisjon og nydannelse – Analyser av fysisk aktivitet blant voksne i Norge. Oslo: Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.

(ENDNOTES)

- 1 I rapporten 'Idræt i udsatte boligområder' side 40 til 75 findes en gennemgang af litteraturen om idræt for socialt udsatte grupper (Ibsen et al. 2012).
- 2 I rapporten 'Idræt i udsatte i udsatte boligområder side 40 til 75 (Ibsen et al. 2012) findes en gennemgang af den hidtidige forskning i idræt for socialt udsatte samt erfaringer fra idrætsprojekter for udsatte grupper.
- 3 Undersøgelsen, der blev iværksat af Kulturministeriet og Social- og Integrationsministeriet med støtte fra Lokale og Anlægsfonden, Landsbyggefonden og Bikubenfonden, blev gennemført i et samarbejde mellem Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund på Syddansk Universitet og byggerådgivningsfirmaet Bascon.
- 4 Birkerød Kommune og Søllerød Kommune (i dag Rudersdal Kommune) (2005), Københavns Kommune (2007), Albertslund Kommune (2007), Fredericia Kommune (2008) (Nielsen og Ibsen 2008).
- 5 I den seneste landsdækkende undersøgelse af børns idrætsdeltagelse svarede 86 pct. af de 10-12årige og 81 pct. af de 13-15årige børn ja på spørgsmålet 'Dyrker du normalt motion / sport'.
- 6 I Sundparken benytter børnene og de unge Aqua Forum, som er en del af Forum Horsens. I undersøgelsen blev den registreret som et multifunktionelt idrætsanlæg, og desværre havde børnene ikke mulighed for at svare på, hvor meget de benytter denne del af idrætsanlægget.

